

Rusça Türkçe Sesteş Sözcüklerin Çeviri Esnasında Ortaya Çıkardığı Sorunlar¹

Harun TÜRKDAL²

Öz: Kökeni bakımından Hint-Avrupa dil ailesine bağlı Rusça ile Ural-Altay dil ailesinden Türkçenin birbirinden ayrı, farklı dil özelliklerine sahip olmasına rağmen, yüzyıllar boyu süregelen sosyal, kültürel, siyasi vb. ilişkiler bu iki dil arasında etkileşimi de beraberinde getirmiştir. Bu etkileşimle beraber Rusçadan Türkçeye ve Türkçeden Rusçaya ödünç sözcükler geçmiştir. Sesteş sözcüklerin diller arasında ana özelliği ise etkileşimden değil, bağımsız ve tesadüfen aynı olmalarıdır. Bu çalışmada Rusça ve Türkçe dilindeki diller arası sesteş sözcükler ele alınıp anlamsal olarak karşılaştırılıp etimolojik olarak incelenmiştir. Tespit edilen sözcükler çeviri esnasında yanlış kullanıma sebebiyet verebileceği söylenebilir ve bu sebepten dolayı özel dikkat gerektiren sözcükler olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda çeviriyle uğraşanlar tarafından bu sözcüklerin bilinmesi önem arz eder. Örneğin Türkçede herhangi bir içeceği içmek için kullandığımız “bardak” kelimesi Rusçada (бардак) “düzensizlik, karışıklık” anlamına gelirken Türkçede bankacılık işlemlerinin yapıldığı yer olan “banka” kelimesi Rusçada (банка) “kavanoz” anlamına gelmektedir. Bu çalışmayla Rusça ve Türkçe dilleri arasındaki sesteş sözcükler karşılaştırmalı ve etimolojik olarak incelenip çeviri sürecinde önemi ortaya çıkarılarak literatüre katkı yapması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rusça, Türkçe, sesteşler, çeviri sorunları

Abstract: Although Russian, which belongs to the Indo-European language family in terms of its origin, and Turkish, which belongs to the Ural-Altai language family, have different language features, centuries-long social, cultural, political, etc. relations have brought interaction between these two languages. With this interaction, loanwords have passed from Russian to Turkish and vice versa. The main feature of homophones between languages is that they are independent and coincidental, they were not created due to interaction. In this study, interlingual homophones in Russian and Turkish are examined, compared semantically and etymologically. It can be said that the identified words may cause misuse during translation and for this reason, they can be considered as words that require special attention. In this context, it is important for the translators to know these words. For example, the word “bardak”, which we use to drink any beverage in Turkish, means “disorder, confusion” in Russian (бардак), while the word “banka”, which is the place where banking transactions are made in Turkish, means “jar” in Russian (банка). This study aims to contribute to the literature by comparatively and etymologically examining the homophones between Russian and Turkish languages and revealing their importance in the translation process.

Key Words: Russian, Turkish, homonyms, translation issues

¹ Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi 2-3 Mayıs 2024 tarihlerinde düzenlenen III. Dil, Kültür ve Edebiyat Öğrenci Sempozyumu’nda sözlü olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kayseri/Türkiye, E-posta: harunturkdal2@gmail.com ORCID: 0009-0006-7496-6782

Giriş

Milletler arası etkileşimin en önemli özelliklerinden biri kültürlerin ve dillerin birbirlerini etkilemesidir. Bu etkileşimi oluşturan durumlar ise sosyal, siyasi, kültürel vb. unsurlardır. Coğrafi konum yönünden bakıldığında takdirde tarih boyunca iki ülkenin dilleri arasında da etkileşim oluşturmuştur. Dünya dillerine bakıldığında ise sadece aynı dil ailelerine mensup olan dillerde değil farklı dil ailelerine mensup olan diller arasında da sesteş sözcüklerin varlığından söz edilebilir. Rusça ve Türkçe de farklı dil ailelerine mensup olmalarına rağmen eski devirlerden beri sesteş sözcüklere rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra diller kendi içerisinde yaşayan ve gelişen canlı varlıklar olduğundan, gelişirken karmaşık bir gelişim içerisinde kendi öz varlığındaki sözcükler, diğer dillerden sözcükler ve diller arası sesteş sözcüklerin varlığıyla zengin sözcük hazinelerine sahip olmaktadır. Sesteş sözcükleri anlayabilmek için sesteş sözcüklerin dışında çok anlamlı ve ödünç sözcüklerin de ne olduğunu bilmek önem arz eder. Dilde sesteşlik (eş seslilik) anlaşılması güç ve karmaşık bir konudur. Temel olarak sesçe aynı, anlamca farklı olan dil birimlerinin ilişkisi bir eş seslilik yani sesteşlik durumudur, bu açıdan sesteş sözcükler sesleri aynı, anlamlar farklı dil birimler olarak tanımlanabilir (Karaağaç, 2018). Diğer bir ifadeyle “sesteş sözcükler (омонимы), ses bakımından aynı olan ancak anlam bakımından ilgisiz sözcüklerdir. Eğer çok anlamlı sözcükler arasında anlam açısından bir ilişki varsa, o zaman sesteşlerle bir bağlantı yoktur” (Kalyuta, 2011, s.22). Ancak bu noktada sesteşliği, çok anlamlı (полисемия/многозначность) ve alıntı/ödünç (заимствование) sözlerle karıştırmamak gerekir. Çok anlamlı sözcükler birden çok bilgiye işaret eden dil birimi veya göstergelerken; bir kişi veya toplumun bir başka kişi veya toplumdaki diline aldığı sözlereyse alıntı/ödünç sözler denir (Karaağaç, 2018). Yani alıntı/ödünç sözcükler adlandırılmasından da anlaşılacağı gibi, yabancı bir kelimenin kendi dilinin fonetik araçlarıyla işlenmesini içerir” (Крылов, 2005, s.6). Türkiye ile Rusya’nın gerek siyasi gerekse ticari açıdan yıllar boyu süregelen etkileşimlerinden dolayı da iki dil arasında ödünç sözcükler ortaya çıkmıştır. İki dilde bağımsız olarak gelişen ama tesadüfen aynı yazılışa ve okunuşa sahip olan sesteş kelimeler ise çeviri ile uğraşan kişilerin bilmesi gereken sözcükler arasında mutlaka yer alması önem arz edebilir. Farklı dil ailelerine mensup olan, aynı zamanda alfabe ve telaffuz açısından farklı olan Rusça ve Türkçede diller arası sesteş sözcüklerin bilinmemesi büyük hatalara ve yanlış çeviriye yol açabilmektedir. “Dilbilim ansiklopedisinde (2012) sesteşlik yunanca ‘Homonymia’ yani Türkçe ’de ‘eş adlılık’ anlamları birbiriyle ilişkili olmayan farklı dil birimlerinin ses çakışması olarak tanımlanmıştır. Türk dilinde bu kavramı ifade etmek için ‘sesteş’, ‘eş sesli’, ‘eş adlı’ ve Fransızcadan dilimize geçen ‘homonim’ (homonym) kelimeleri

kullanılmaktadır “(akt. Akbaba, 2023, s.1311).

“Sesteş kelimeler aynı ses birimlerinden (harflerden) oluştukları halde farklı kavramları ifade ederler. Bundan dolayı bunları çok anlamlı kelimelerden ayırmak gerekir. Zira çok anlamlı kelimelerin değişik anlamları arasında az da olsa bir anlam bağı mevcuttur. Fakat sesteş kelimeler arasında böyle bir bağ bulunmamaktadır. Okunuş ve yazılışları aynı olmakla beraber farklı anlam ve görevleri ve ifade ettikleri kavramlar açısından aralarında bir bağlantı yoktur” (Aygün, 2007, s.53). Rusça ve Türkçede telaffuz açısından aynı olup anlam açısından farklı anlamlara gelen bu sesteş sözcüklerin çeviri esnasında yanlış yorumlamalara ve hatalara düşülmesine yol açacağından dolayı çeviriden önce mutlaka bu sözcükler hakkında bir ön çalışma yapılmalıdır. Ayrıca çevirinin yapılacağı dil hakkında kültürel açıdan bilgi sahibi olmak doğru çeviri yapılabilmesi açısından çok daha etkili olacaktır.

Rusça-Türkçe diller arası sesteş sözcükler araştırmacıların da dikkatini çekmiştir ve bu konu hakkında çalışmalar yapılmıştır. Tülay Akbaba (2023) *A.S. Puşkin'in Yevgeni Onegin Adlı Eserinde Rusça-Türkçe Sesteş Kelimelerin Çeviri Sorunları* adlı çalışmasında eserdeki Rusça ve Türkçedeki sesteş sözcükleri tespit ederek iki çevirmen bu sözcükleri çevirilerinde hangi anlamlarda kullandıkları hakkında bir çalışma yapmıştır. Ayrıca yazar Rusça Türkçe sesteş sözcükleri fonetikselsel, sözcüksel, morfolojik ve grafiksel olarak dört gruba ayırarak ele almıştır. Sesteş sözcüklerle ilgili çeviride ortaya çıkabilecek sorunların nasıl çözülebileceğini üzerinde durmuştur. Selin Tekeli (2023) ise *Diller Arası Sesteşlik: Rusça-Türkçe Dil Çifti Örneğinde Yalancı Eş Değerler* adlı çalışmasında Rusça Türkçe sesteş sözcükleri fonetikselsel, sözcüksel, morfolojik ve grafiksel olarak yalancı eş değerlik adı altında incelemiştir. Anlamsal olarak da inceleyerek ortaya çıkabilecek sorunları gidermeyi amaçlamıştır.

Sesteş sözcükler özellikleri bakımından düşünüldüğünde, özellikle de diller arası sesteş sözcükler ayrıca dikkat gerektiren ve çeviride karıştırılmaması için önem gösterilmesi gereken sözcüklerdir. Başka bir deyişle “Dil içi sesteş sözcüklerin haricinde, diller arası sesteşler olarak adlandırılan terim, farklı dillerde aynı şekilde seslendirilen ancak farklı anlamlara sahip olan sözcükleri ifade eder. Bu tür sözcükler ayrıca ‘çevirmenin yalancı dostları’ veya ‘çevirmenin düşmanları’ olarak da bilinir” (Kalyuta, 2011, s. 23-24).

Çeviri sözlü ve yazılı olmak üzere ikiye ayrılır ve bilinmeyen bir dildeki metni kolaylıkla anlamayı sağlar. Sözlü çevirilerde çevirmenler anlık çeviriler yaptıkları için çevirinin yapılacağı konu hakkındaki terimlere hâkim olmaları önemlidir. Yazılı çeviri sözlü çeviri ile kıyaslandığında, yazılı çeviri zaman açısından daha esnek olduğundan sözlük ve materyallerin

kullanımı için daha uygundur. Sözlü ve yazılı çeviri esnasında terimler, deyimler, atasözlerin, çok anlamlı sözcükler, diller arası sesteş sözcükler vb. ifadelerin, sözcüklerin kelime hazinesi içinde yer alması hem yazılı hem de sözlü çevirinin daha anlaşılır yapılabilmesi açısından ve çeviri süresi açısından zaman kazanılmasını sağlayabilir. Tüm bu sözlü ve yazılı çeviri durumları göz önüne alındığında çevirinin niteliğini etkileyen pek çok faktör söz konusudur.

Yazılı çeviri esnasında sözlük kullanımı da kaynak dildeki herhangi bir cümlenin erek dile aktarılırken anlamın daha iyi verilebilmesi açısından etkili olabilir. Sözlüğün yanı sıra sık karşılaşılan sözcükler için çevirmen kendisinin hazırlayacağı kelime defterinden de faydalanabilir. Bu sayede çeviri esnasında karışıklık olması engellenebilir. Çeviri yapılırken yorumlamalara da başvurulabilir. Kaynak dildeki cümleyi yorumlayarak erek dile aktarırken daha anlaşılır bir çeviri ortaya çıkarılabilir. Ayrıca kaynak dilin kültürüne de hâkim olmak cümlede verilmek istenen anlamın erek dile aktarılması esnasında da önem arz edebilir.

Rusça Türkçe sesteş sözcüklerden kaynaklı olarak çeviri esnasında ortaya çıkabilecek sorunlar düşünüldüğünde bu kelimelerin çevirisinde hatalara düşmek erek dilde yanlış anlamların ortaya çıkmasına yol açabilir. Karışıklığa sebep olan bu kelimelerde sorun yaşanması durumunda anlam karmaşasına ve metnin anlamının tamamen kaybolmasına yol açılabilir.

Bu çalışmada sesteş sözcüklerin tespiti Türkiye’de erişim açısından kolaylıkla ulaşılabilen Vedat Gültek’in Multilingual yayınevinden 2012 yılında çıkan Rusça Türkçe Sözlük ’ün taramasıyla yapılmıştır. Yapılan bu taramayla beraber 36 adet isim köklü sözcük tespit edilmiş olup, bu sözcükler Kırlov’un (Г.А. Крылов) *Rus Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Şanski’nin (H.M. Шанский) *Kısa Etimoloji Sözlüğü* ‘den yararlanılarak etimolojik açıdan tespit edilmiştir. Bu çalışmada amaç sözcükleri Rusça ve Türkçede sesteş karşılıklarıyla beraber etimolojik olarak kıyaslamak ve benzerlik, farklılıkları ortaya koymaktır.

Çalışmada ise Rusça Türkçe sesteş sözcükler karşılaştırma yöntemi kullanılarak anlamsal açıdan incelenmiştir. Tespit edilen sesteş sözcük örneklerini arttırmak mümkündür ancak bu çalışmada sadece isim özellikli Rusça ve Türkçede farklı anlamlara gelen sözcükler ele alınmıştır. Tespit edilen Rusça sözcükler etimolojileri dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Bu sayede Rusça sözcüklerin hem anlamsal hem de Türkçedeki karşılıklarının etimolojileriyle karşılaştırılması kolaylaştırılmıştır. Her bir sınıflandırmadaki bir sözcüğe hem Türkçe hem de Türkçe örnek cümleler verilerek çeviride karşılaşılabilecek bir hatanın okuyucu tarafından daha net anlaşılır olması amaçlanmıştır.

Rusça Türkçe Sesteş Sözcükler ve Etimolojik Tespiti

Rusçada “yumruk” anlamında kullanılan “kulak(кулак)” sözcüğü Türkçe de ise duyu organı anlamında kullanılmaktadır. Rusça ve Türkçede “kulak” sözcüğü anlamsal olarak karşılaştırıldığında iki dilde de çok farklı anlamlarda kullanıldığı fark edilebilir. Rusça da “tütün” anlamında kullanılmakta olan “tabak(табак)” kelimesi ise Türkçede yemek esnasında kullanılan araç/madde anlamında kullanılmaktadır. Tabak kelimesi Rusça ve Türkçede anlamsal olarak karşılaştırıldığı zaman yazılışları ve telaffuzları aynı olmasına rağmen farklı anlamlara geldiği görülmektedir. Bu sözcükler ele alındığında gerek sözlü çeviri gerekse yazılı çeviri esnasında karşılaşma durumunda bağlamdan çıkarmak mümkün olmayabilir.

Rusça Türkçe sesteş sözcükler köken olarak incelendiğinde en az üç veya daha fazla sözcük barındıran gruplar ayrı olarak ele alınıp bunun dışında kalan sözcükler diğerleri başlığı altında Rusça etimolojileri öncelik alınarak ele alınmıştır. Etimolojik sınıflandırmalar içerisinde Genel Slav Sözcükler (Общеславянские слова), Fransızcadan geçmiş olan sözcükler (от франц.), Türkçeden geçmiş olan sözcükler (из тюркск.), eski Rus sözcükler (др. Русск.), Almancadan geçmiş olan sözcükler (из немец.) ve diğerleri başlığı altında “Rusçanın öz sözcük varlığı (собств. Русск.), Yunancadan (из греч.), İtalyancadan (из италья.), Lehçeden (из польск.), Macarcadan (из венг.)” olmak üzere 6 grupta anlamsal ve etimolojik olarak incelenmiştir. Etimolojik olarak incelenirken Krilov’un Rus Dilinin Etimoloji sözlüğü, Şanski’nin Kısa Etimoloji Sözlüğünden faydalanılmıştır. Türkçede etimolojik olarak incelemek için Nişanyan Etimolojik Sözlüğü kullanılmıştır. Bu çalışmanın okunma kolaylığı, sayfa sınırlaması ve çalışmanın uzunluğu göz önünde bulundurularak her bir sınıftan yalnızca bir sözcük ele alınıp örnek cümlelerle karşılaştırması yapılabilmektedir.

бой(boy)-boy, кум(kum)-kum, пир(pir)-pir, поп(pop)-pop, пот(pot)-pot, сера(sera)-sera, сыр(sir)-sir, уста(usta)-usta, , сон(son)-son, спор(spor)-spor, ра́й(ray)-ray, шов(šov)-šov, шум(şut)-şut gibi sözcükler ele etimolojik olarak ele alındığında Genel Slav sözcükler (Общеславянские слова) grubunda yer almaktadır. Anlamsal olarak ve Türkçede etimolojik olarak ele alındığında ise,

- ❖ Бой(boy) sözcüğü Rusçada ‘savaş’ anlamında kullanılırken Türkçede ise boy sözcüğü ‘uzunluk (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘boy’ sözcüğü Eski Türkçe *bod* “1. duruş, kamet, dikey uzunluk, 2. aşiret, ulus, kavim” sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.130-131). Rusçada ise бой(boy) sözcüğü etimolojik olarak Общеслав. Образовано от глагола биты посредством перегласовки корневого гласного и темы. (Genel Slavca. Kök sesli harfin ve öznenin yeniden değişimiyle vurmak fiilinden oluşturulur (Шанский, 1971, s.51).

Тут вступился доктор — артиллерия кружка, — и вскоре по всей линии житейских вопросов закипел ожесточенный **бой**. [Максим Горький. Мужик (1899)] (Burada doktor devreye girdi-topçu bir birlik-kısa bir süre sonra hayatın her alanında şiddetli bir savaş başladı.)

Sınıftaki en uzun boylu öğrenci benim.

Örnek cümleleri incelediğimizde Rusça cümlede бой(boy) sözcüğünün ‘savaş’ anlamında kullanıldığını görmekteyiz. Türkçe örnek cümlede ise ‘boy’ sözcüğü uzunluk anlamında kullanılmaktadır.

- ❖ Кум(kum) sözcüğü Rusçada ‘vaftiz babası’ anlamında kullanılırken Türkçede kum sözcüğü ‘silisli kütlelerin, kayaların, doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından oluşan deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler (TDK)’ anlamına gelmektedir. Türkçede ‘kum’ sözcüğü etimolojik olarak Eski Türkçe aynı anlama gelen *kum* sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.513). Rusçada ise кум(kum) sözcüğü etimolojik olarak Общеслав. Происхождение неясно. Вероятно, является сокращением кьмотрь — «крестный отец, кум», зафиксированного в ст.-сл. памятниках и сохранившегося в некоторых слав. яз. (напр., чешек., польск. kmotr — «кум»). Кьмотрь восходит к лат. cominater — тж. Фонетическое изменение кьмотрь > кум остается неясным. (Genel Slavca. Kökeni belirsizdir. Muhtemelen Eski Slav anıtlarında kaydedilen ve bazı Slav dillerinde (örneğin Çekçe, Lehçe kmotr 'kuzen') korunan kmotr 'vaftiz babası, kuzen' kelimesinin kısaltmasıdır. K'motr Latince cominater'e kadar dayanır. "Кьмотрь"dan "kum" şeklindeki fonetik değişimin nasıl gerçekleştiği ise belirsizdir (Шанский, 1971, s.226).
- ❖ Пир(pir) sözcüğü Rusçada ‘ziyafet, şölen’ anlamında kullanılırken Türkçede ise pir ‘yaşlı, koca, ihtiyar kimse (TDK)’ anlamına gelmektedir. Türkçede etimolojik olarak ise ‘pir’ sözcüğü Farsça ve Orta Farsça *pīr* پیر “yaşlı kişi ,şeyh” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.704). Rusçada ise пир(pir) sözcüğü etimolojik olarak Общеслав. Образовано с помощью суф. -ръ (ср. подобные дар, жар и т. п. (от пита — «пить»)). (Genel Slavca. "-ръ" ekinin kullanımıyla oluşturulmuştur. Benzer "dar", "жар" gibi kelimeler gibi пита(іçmek) fiilinden türetilmiştir (Шанский, 1971, s.339).
- ❖ Поп(pop) sözcüğü Rusçada ‘papaz’ anlamında kullanılırken Türkçede ise pop ‘pop müzik (TDK)’ olarak kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ‘pop’ sözcüğü İngilizce *pop* “1. popüler, 2. 1960'lardan itibaren ABD ve İngiltere’de popüler olan müzik tarzı” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.712). Rusçada ise поп(pop)

sözcüğü etimolojik olarak Общеславянское слово, заимствованное, по всей видимости, непосредственно из греческого, где находим *paras*—поп. (Genel Slavca, görünüşe göre doğrudan Yunancadan ödünç alınmış sözcük, *paras* – *paraz* anlamındadır. (Крылов, 2005, s.307).

- ❖ Пот(*pot*) sözcüğü Rusçada ‘ter’ anlamında kullanılırken Türkçede *pot* sözcüğü ‘kötü dikiş sebebiyle kumaşta oluşan büzülme veya kıvrım (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘*pot*’ sözcüğü **Ermenice *pot* փոթ** “kat, büküm, buruşuk” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.715). Rusçada ise *пот*(*pot*) sözcüğü etimolojik olarak Это общеславянское слово образовано от *poct* — формы глагола *pekti* (печь). (Genel Slavca sözcük *pekti* (pişirmek) fiilinin bir biçimi olan *poct*'tan türetilmiştir (Крылов, 2005, s.311).
- ❖ Сера(*sera*) sözcüğü Rusçada ‘kükürt’ anlamında kullanılırken Türkçede ise *sera* sözcüğü ‘sebze ve meyvelerin yetiştirildiği ve hava şartlarına karşı korunduğu cam ve naylonla kaplı yer (TDK)’ olarak kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ‘*sera*’ sözcüğü Fransızca *serre*”1. Kapalı yer, 2. Özellikle bitkileri soğuktan korumak için yapılan kapalı alan” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.781). Rusçada ise *sera*(*sera*) sözcüğü etimolojik olarak Общеслав., точных соответствий в других индоевр. яз. не имеющее. Генетическая связь сущ. *sera* со словом *серый*, допускаемая некоторыми учеными, является сомнительной. (Diğer Hint-Avrupa dillerinde tam karşılığı olmayan Genel Slavca bir sözcüktür. Bazı bilim insanları tarafından kabul edilen sülfürün gri kelimesiyle genetik bağlantısı şüphelidir (Шанский, 1971, s.407).
- ❖ Сыр(*sır*) sözcüğü Rusçada ‘peynir’ anlamında kullanılırken Türkçede ise *sır* ‘varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ‘*sır*’ sözcüğü etimolojik olarak ise Arapça *srr* kökünden gelen *sirr* سر “1. Göbek deliği, bir şeyin en iç ya da orta kısmı, ruh, yürek, 2. gizlenen şey, giz” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.789). Rusçada ise *сыр*(*sır*) sözcüğü etimolojik olarak Общеславянское слово, восходящее к той же основе, что и сырой, сыворотка. Буквально — "сырой". (Нам(сырой), *peynir* altı suyu(сыворотка) ile aynı temelden türetilmiş Genel Slav kelimesidir. Kelimenin tam anlamıyla "ham" olarak çevrilir. (Крылов, 2005, s.382).

- ❖ Уста(usta) sözcüğü Rusçada ‘ağız’ anlamında kullanılırken Türkçede usta sözcüğü ‘yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ‘usta’ sözcüğü etimolojik olarak ise Farsça *ustā* اوستا veya *ustād* اوستاد “üstad” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.920). Rusçada ise уста(usta) sözcüğü etimolojik olarak Общеслав. По происхождению является формой им. п. мн. ч. от несохранившегося устоу имеющего основу индоевр. характера (лат. *ös* — «рот», др.-инд. *as* — тж. и т. д.). Сравнение с лат. и др.-инд; яз. показывает, что в усто выделяется суф. -то. (Genel Slavca. Hint-Avrupa temelli bir kelimedir. Korunmayan bir усто isim formunun çoğul hâlidir. Latince "ös" (ağız) ve Eski Hintçe "as" gibi kelimelerle benzerlik gösterir. Latince ve Eski Hintçe ile yapılan karşılaştırmalar, bu kelimedeki -то ekinin ayrılabilirliğini gösterir. (Шанский, 1971, s.468).
- ❖ Сон(son) sözcüğü Rusçada ‘uyku’ anlamında kullanılırken Türkçede son sözcüğü ‘artık ondan ötesi veya başkası olmayan (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘son’ sözcüğü Eski Türkçe *soŋ* “bitim, nihayet, ayak topuğu (ad), sonra (edat)” sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.806). Rusçada ise сон(son) sözcüğü etimolojik olarak Общеславянское слово индоевропейской природы. Среди соответствий в других языках находим латинское *isomnus*, греческое *hupnos* и др. Первоначальная форма Бърпъ упростилась. К той же основе восходит и глагол спать. (Genel Slavca kökenli-Hint-Avrupa dil ailesinin doğasına ait sözcüktür. Diğer dillerdeki karşılıkları arasında Latince *isomnus*'u buluyoruz, Yunanca *hupnos*, vb. ilk biçim Бърпъ sadeleştirilmiştir. Uyumak fiili de aynı köke dayanır. (Крылов, 2005, s.371).
- ❖ Спор(spor) sözcüğü Rusçada ‘tartışma’ anlamında kullanılırken Türkçede spor sözcüğü ‘bedeni geliştirmek amacıyla belirli kurallara göre kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen hareketlerin tümü (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. ‘Spor’ sözcüğüne Türkçede etimolojik olarak baktığımızda Fransızca *sport* “oyun amacıyla yapılan beden eğitimi” sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük İngilizce aynı anlama gelen *sport* sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.811-812). Rusçada ise спор(spor) sözcüğü etimolojik olarak Общеславянское слово, образованное от съперети (перети). К той же основе восходит и существительное соперник. Видимо, первоначально это слово предполагало не словесную баталию. (Genel slavca

kökenli sözcük, съперети (pereti) sözcüğünden türetilmiştir. Rakip anlamındaki sözcük de aynı temele dayanır. Görünüşe göre, başlangıçta bu sözcük sözlü bir savaşı ima etmiyordu. (Крылов, 2005, s.374).

- ❖ Рай(ray) sözcüğü Rusçada ‘cennet’ anlamına gelirken Türkçede ise ray sözcüğü ‘tren, tramvay vb. taşıtlarda tekerleklerin üzerinde hareket ettiği demirden yol (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘ray’ sözcüğü Fransızca *rail* “tren yolu” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.733). Rusçada ise рай(ray) sözcüğü etimolojik olarak Вероятно, общеслав. заимствование из индоиран. яз. (Muhtemelen Hint-İran dilinden ödünç alınmış bir Genel Slavca sözcük (Шанский, 1971, s.382).
- ❖ Шов(şov) sözcüğü Rusçada ‘dikiş, nakış işleme’ anlamına gelmektedir. Türkçede ise şov sözcüğü ‘gösteri (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Etimolojik olarak ise ‘şov’ sözcüğü İngilizce *show* “gösteri” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.842). Rusçada ise шов(şov) sözcüğü etimolojik olarak Общеслав. Образовано с помощью темы -ъ от шити; старое швьъ > шов после падения редуцированных и изменения е > о. (Genel Slavca kökenli bir sözcük. Dikiş anlamındaki (шити)şiti sözcüğünden -ъ yardımıyla oluşmuştur; eski швьъ > (шов)şov daraltılmış ünlülerin düşmesinden ve е > о değişiminden sonra oluşmuştur (Шанский, 1971, s.510).
- ❖ Шут(şut) sözcüğü Rusçada ‘soyтары’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise şut sözcüğü ‘futbolda bir oyuncunun topu kaleye sokmak için ayağıyla yaptığı sert ve hızlı vuruş (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ‘şut’ sözcüğü İngilizce *shoot* “atma, fırlatma, ateş etme” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.843). Rusçada ise шут(şut) sözcüğü etimolojik olarak Общеслав., имеющее соответствия в балт. яз. Корень тот же, что и в латышек, sust — «шутить». (Baltık dilinde karşılıkları olan Genel Slavca kökenli bir sözcük. Kökü Letonca'da olduğu gibi, sust, "şaka yapmak" sözcüğü gibidir (Шанский, 1971, s.517).

Кабак(kabak)-kabak, карга(karga)-karga, кулак(kulak)-kulak, кабан(kaban)-kaban ve халат(halat)-halat sözcükleri ise etimolojik olarak ele alındığında Türki dillerden geçmiş olan sözcükler (из тюркск.) grubunda yer almaktadır. Anlamsal olarak ve Türkçede etimolojik olarak ele alındığında ise,

- ❖ Кабак(kabak) sözcüğü Rusçada ‘meyhane’ anlamında kullanılmaktayken Türkçede ise kabak sözcüğü ‘kabagillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ‘kabak’ sözcüğü Eski Türkçe *kabak* “tuluma benzer sebze” sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.423). Rusçada ise кабак(kabak) sözcüğü etimolojik olarak Вероятно, заимств. из тюркск. яз. В памятниках отмечается с XVI в. Тюркск. кабак — «питейное заведение». (Muhtemelen Türk dilinden ödünç alınmıştır. Bu kelime 16. yüzyıldan kalma anıtlarda geçmektedir. (Кабак)kabak 'içki mekanı' anlamına gelmektedir (Шанский, 1971, s.181).

Зашёл в *кабак* и надрался до беспамятства. [Юрий Топунов. Англичанка // «Ковчег», 2013] (Bir meyhaneye girdi ve bayılana kadar içti.)

Kabak yemeyi sevdiğim sebzelerden biridir.

Örnek cümleleri incelediğimizde Rusça cümlede кабак(kabak) sözcüğünün ‘meyhane’ anlamında kullanıldığı görülmektedir. Türkçe cümlede ise ‘kabak’ sözcüğü sebze olarak bilinen anlamında kullanılmaktadır.

- ❖ Карга(karga) sözcüğü Rusçada ‘cadı, cadaloz’ anlamında kullanılırken Türkçede karga sözcüğü ‘kargagillerden, kanatları geniş, tüyleri kara renkte bir tür kuş (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ‘karga’ sözcüğü Eski Türkçe *karga* “kara kuş” sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.444). Rusçada ise карга(karga) sözcüğü etimolojik olarak Заимств. из тюркск. яз. В словарях XVIII в. фиксируется также в форме корга. Тюркск. карга — «ворона» является суффиксальным образованием от кара — «черный». (Türk dilinden alınmıştır. 18. yüzyıl sözlüklerinde korga biçiminde de kaydedilmiştir. Türkçe karga 'karga', kara 'siyah'tan son ek olarak türetilmiştir (Шанский, 1971, s.188).
- ❖ Кулак(kulak) sözcüğü Rusçada ‘yumruk’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise kulak sözcüğü ‘başın her iki yanında bulunan işitme organı (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Etimolojik olarak ise Türkçede ‘kulak’ sözcüğü Eski Türkçe *kulkak* veya *kulgak* “kulak, işitme organı” sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.512). Rusçada ise кулак(kulak) sözcüğü etimolojik olarak Вероятно, заимствовано из тюркских языков, где кулак образовано от кул — "рука". (Muhtemelen kulak kelimesinin kul 'el' kelimesinden türetildi, Türk dillerinden ödünç alınmıştır (Крылов, 2005, s.206).

- ❖ Кабан(kaban) sözcüğü Rusçada ‘yaban domuzu’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise kaban sözcüğü ‘çeşitli kumaşlardan yapılmış, kalçaya kadar inen ve paltoya benzeyen üst giysisi (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘kaban’ sözcüğü Fransızca *caban* “gemici paltosu” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.423). Rusçada ise кабан(kaban) sözcüğü etimolojik olarak Заимств. из тюркск. яз. в конце XVII в. (ср. татарск. кабан — «дикая свинья, кабан»). (Türk dilinden 17. yüzyılın sonlarında ödünç alınmıştır (Tatarca kaban 'yaban domuzu, yaban domuzu') (Шанский, 1971, s.181).
- ❖ Халат(halat) sözcüğü Rusçada ‘sabahlık, bornoz’ anlamında kullanılırken Türkçede ise halat sözcüğü ‘pamuk, kenevir, Hindistan cevizi gibi bitkisel liflerin veya çelik tellerin sarılmasıyla oluşan kolların bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘halat’ sözcüğü Orta Yunanca *kalōdi(on)* καλώδιον “urgancık” sözcüğünden alıntı olabilir; ancak bu kesin değildir (Nişanyan, 2020, s.337). Rusçada ise халат(halat) sözcüğü etimolojik olarak Заимств. в XIX в. из турецк. яз. Турецк. chilat — «халат» восходит к арабск. hil'at — «почетная одежда». (19. yüzyılda Türkçe'den alınmıştır. Türkçe chilat Arapça hil'at, "şerefli giysi" kelimesinden türetilmiştir (Шанский, 1971, s.475).

Бант(bant)-bant, табак(tabak)-tabak ve шуруп(şurup)-şurup sözcükleri ise etimolojik olarak ele alındığında Almancadan geçmiş sözcükler (из немец) grubunda yer almaktadır. Anlamsal olarak ve Türkçede etimolojik olarak ele alındığında ise,

- ❖ БАНТ(bant) sözcüğü Rusçada ‘fiyonk’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise bant sözcüğü ‘yapılış özelliğine göre sarma, yapıştırma, malzemeyi bir yerden başka yere taşıma vb. işlerde yararlanılan, giysilerde süs, işaret vb. için kullanılan, düz, ensiz, yassı şerit; izole bant:(TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ‘bant’ sözcüğü Fransızca *bande* “şerit, sargı” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.98). Rusça da ise Бант(bant) sözcüğü etimolojik olarak Заимствовано из немецкого, но пришло к нам через посредство польского. Немецкое Band — "завязка, лента" образовано от глагола binden — "связывать, завязывать". (Almancadan ödünç alınmıştır, ancak bize Lehçe yoluyla gelmiştir. Almanca Band- "kurdele", binden - "bağlamak" fiilinden türetilmiştir. (Крылов, 2005, s.28).

Он — как красный **бант** на черной ленте. [Александр Сокуров. Руки (2007)] (Siyah kurdele üzerinde kırmızı fiyonk gibiydi.)

Afişi bant ile duvara yapıştırdılar.

Örnek cümleler incelendiğinde Rusça cümlede бант(bant) sözcüğü ‘fiyonk’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçe cümlede ise ‘bant’ sözcüğü yapışkan olarak kullanılan araç anlamında kullanılmaktadır.

❖ Табак(tabak) sözcüğü Rusçada ‘tütün’ anlamında kullanılırken Türkçede ise tabak sözcüğü ‘yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘tabak’ sözcüğü Arapça *tbk* kökünden gelen *tabak* طبق “tava, tepsi, tencere kapağı” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.845). Rusçada ise табак(tabak) sözcüğü etimolojik olarak Эта культура, как и слово, ее называющее, были завезены в Европу из Америки, из языка американских индейцев, а в русский язык попало из немецкого. (Bu kültür ve onu adlandıran kelime, Avrupa'ya Amerika'dan, Amerikan yerlilerinin dilinden alınmıştır ve Rusçaya da Almancadan geçmiştir (Крылов, 2005, s.383).

❖ Шуруп(şurup) sözcüğü Rusçada ‘vida’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise şurup sözcüğü ‘şerbet (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Etimolojik olarak ise Türkçede ‘şurup’ sözcüğü Arapça *şrb* kökünden gelen *şurb* شرب “içiş, içki” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.843). Rusçada ise шуруп(şurup) sözcüğü etimolojik olarak Заимств. в XVII в. из нем. яз. Нем. Schraube— «винт,

болт» (ср. Schraubenmutter — «гайка») < лат. scrofa — «самка свиньи, гайка», родственного scrobis — «яма, влагалище». К развитию значения ср. штопор. (17. yüzyılda Almanca'dan ödünç alınmıştır. Almanca "Schraube" (vida, sıvata) kelimesi, Latince "scrofa" (dişi domuz, sıvata) sözcüğünden türetilmiş ve bu da "scrobis" (çukur, boşluk) ile ilişkilidir. Anlam gelişimini "şişe açacağı" (ştopor) ile karşılaştırabilirsiniz (Шанский, 1971, s.516).

Сарай(saray)-saray барыш(barış)-barış, саван(savan)-savan, ve канун(kanun)-kanun sözcükleri etimolojik olarak ele alındığında Eski Rusçadan kalmış olan sözcükler (др. Русск.) grubunda yer almaktadır. Anlamsal olarak ve Türkçede etimolojik olarak ele alındığında ise,

❖ Сарай(saray) sözcüğü Rusçada ‘ahır, ambar’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise saray sözcüğü ‘hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘saray’ sözcüğü Farsça *sarāy* سراى “konut, konak, özellikle hükümdar konağı” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.765). Rusçada ise сарай(saray) sözcüğü etimolojik olarak Др.-русск., заимств.

через посредство тюркск. яз. из перс., в котором *sarai* — «дворец, палаты». Ср. это же слово, пришедшее к нам через франц. посредничество в виде *сераль* — «дворец» (Eski Rusça kökenli sözcük, Türk dili aracılığıyla Farsçadan ödünç alınmıştır, Farsçada *sarai* "saray, odalar" anlamına gelir. Aynı kelime Fransızca aracılığıyla *seral* 'saray' şeklinde Rusçaya gelmiştir (Шанский, 1971, s.401).

Рядом с домом стоял такой же *сарай*. [Фазиль Искандер. Святое озеро (1969)] (Evin yanında eve benzer bir ahır duruyordu.)

Gördüğümüz uzaktaki sarayda devlet başkanı yaşıyordu.

Örnek cümleleri incelediğimizde Rusça cümlede *сарай*(saray) sözcüğü ‘ahır, ambar’ anlamında kullanılırken Türkçe cümlede ise ‘büyük yapı,bina’ anlamında kullanıldığı görülmektedir.

- ❖ *Барыш*(barış) sözcüğü Rusçada ‘gelir, kazanç’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise *barış* sözcüğü ‘barışmak işi (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘barış’ sözcüğü Türkiye Türkçesi *barışık* “sulh” sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.100). Rusçada ise *барыш*(barış) sözcüğü etimolojik olarak Древнерусское заимствование из татарского. (Eski Rusça kökenli sözcük-Tatarcadan ödünç alınmış (Крылов, 2005, s.29).
- ❖ *Саван*(savan) sözcüğü Rusçada ‘kefen, örtü’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise *savan* sözcüğü ‘pamuk ipliğinden yapılan kalınca kilim (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ‘savan’ sözcüğü Yunanca *sávano* σάβανο “kefen, yatak örtüsü” sözcüğünden alıntıdır. Fransızca *savane* “tropik bölgelere özgü ağaçsız çayır” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.768). Rusçada ise *саван*(savan) sözcüğü etimolojik olarak Др.-русск., заимств. из греч. яз., в котором *sabanon* восходит к арабск. *sabanijjat* — «ткань, которую выделявали в Сабане (близ Багдада)». (Eski Rusça kökenli sözcük, Yunancadan ödünç alınmıştır, Yunanca *sabanon* Arapça *sabanijjat*'tan türetilmiştir, "Saban'da (Bağdat yakınlarında) dokunan kumaş anlamına dayanır" (Шанский, 1971, s.399)
- ❖ *Канун*(kanun) sözcüğü Rusçada ‘arife’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise *kanun* sözcüğü ‘yasa (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘kanun’ sözcüğü Arapça *knwn* kökünden gelen *kānūn* كانون “1. Ocak, 2. Rumi takvimin onuncu ve on birinci ayları, Aralık ve Ocak” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.438). Rusçada ise *канун*(kanun) sözcüğü etimolojik olarak Др.-русск. заимств. из греч. яз. В памятниках отмечается

с XII в. Греч, kanön — первоначально «отвес, палка, шнур для меры», далее— «норма, правило» — без изменения сохранилось в устаревшем канон — «церковное пение в определенные дни». Форма канун

из канон возникла сначала в диалектах. Значение «вечер прѣдшествующего дня» в этом слове развилось в связи с тем, что каноны читались

накануне праздника, за вечерней церковной службой. См. накануне. (Eski Rusça kökenli sözcüktür ve Yunan dilinden ödünç alınmıştır. Anıtlarda belirtilmiştir.

12. yüzyıl Yunancasından gelen kanön - aslen "sopa, ölçü için ip", ayrıca "norm, kural" - eski kanon - "belirli günlerde kilise şarkıları" - değişmeden korunmuştur. Kanun biçimi kanondan ilk olarak lehçelerde ortaya çıkmıştır. Bu kelimedeki "bir önceki günün akşamı" anlamı, kanonların bayram arifesinde okunmasıyla bağlantılı olarak gelişmiştir.

Bayram arifesinde, akşam kilise ayininde. Bkz. arife (Шанский, 1971, s.186).

Бал(bal)-bal бутон(buton)-buton, магазин(magazin)-magazin, ve дама(dama)-dama sözcükleri etimolojik olarak ele alındığında Fransızcadan geçmiş sözcükler (от францз.) grubunda yer almaktadır. Anlamsal olarak ve Türkçede etimolojik olarak ele alındığında ise,

- ❖ Бал(bal) sözcüğü Rusçada ‘balo’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise bal sözcüğü ‘bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘bal’ sözcüğü Eski Türkçe (yalnızca Oğuzca) *bal* “arıdan elde edilen şekerli madde” sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.94). Rusçada ise бал(bal) sözcüğü etimolojik olarak Заимствовано из французского языка; Даль определял это слово так: съезд, вечернее собрание обоого пола для пляски. Французское bal образовано от глагола baïler — "танцевать". (Fransızcadan ödünç alınan kelimeyi Dahl şu şekilde tanımlamıştır: bir toplantı, her iki cinsin dans etmek için bir araya geldiği bir akşam toplantısı. Fransızca bal, baïler, "dans etmek" fiilinden türetilmiştir (Крылов, 2005, s.26).

Я не поеду на **бал**, — сказала она также по-английски, — слышите ли? скажите маменьке, парикмахеру, скажите целому свету! я не хочу, не могу. [И. А. Гончаров. Счастливая ошибка (1839)] (Baloya gitmeyeceğim- dedi ayrıca ingilizce olarak,-duydunuz mu? Anneme, kuaföre söyleyin, bütün dünyaya söyleyin! İstemiyorum, yapamam.)

Кажалтıda бал ве тереяѓı yemeyi çok seviyorum.

Örnek cümleleri incelediğimizde Rusça бал(bal) sözcüğüne bakıldığında ‘balo’ anlamında kullanıldığı görülmektedir. Türkçe cümlede ise ‘bal’ sözcüğü arıdan elde edilen ve yiyecek olarak kullandığımız madde anlamında kullanılmaktadır.

- ❖ Бутон(buton) sözcüğü Rusçada ‘tomurcuk, gonca’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise buton sözcüğü ‘bazı aletleri çalıştırmaya yarayan düğme (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘buton’ sözcüğü Fransızca *bouton* “her çeşit düğme” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.139). Rusçada ise бутон(buton) sözcüğü etimolojik olarak Заимств. из франц. яз. в 60-е годы XIX в. Франц, bouton образовано суффиксальным способом от глагола bouter — «расти, набухать». (19. yüzyılın 60’lı yıllarında Fransızcadan ödünç alınan sözcük bouton, bouter - "büyümek, şişmek" fiilinden son ek yöntemiyle oluşturulmuştur (Шанский, 1971, s.64).
- ❖ Магазин(magazin) sözcüğü Rusçada ‘dükkân’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise magazin sözcüğü ‘halkın çoğunluğunu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden, bol resimli yayın (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘magazin’ sözcüğü İngilizce *magazine* “1. mağaza, depo, 2. dergi, местно” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.549). Rusçada ise магазин(magazin) sözcüğü etimolojik olarak В начале XVIII в. из франц. яз. через посредство нем. в форме магаэйн, магазезя, магазей. Франц, magasin — «магазин, склад» восходит к итал. magazzino, в свою очередь заимствованному из арабск. яз., в котором makhâzin — «хранилище, склад, амбар» (18. Yüzyıl başlarında Fransızcadan Almanca aracılığıyla 'магаэйн', 'магазезя', 'магазей' biçiminden Rusçaya alınmıştır. Fransızca 'magasin', 'depo' anlamına gelir ve İtalyanca 'magazzino'dan gelir, bu da Arapça 'makhâzin'den ödünç alınmıştır ve 'depo, ambar' anlamına gelir” (Шанский, 1971, s.251).
- ❖ Дама(dama) sözcüğü Rusçada ‘hanım,bayan’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise dama sözcüğü ‘karelere ayrılmış zemin üzerinde on altı taşla iki kişi arasında oynanan oyun (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘dama’ sözcüğü İtalyanca *dama* “1. Hanımefendi, 2. dama oyunu, 3. iskambilde kraliçe” sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Fransızca aynı anlama gelen *dame* sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.186). Rusçada ise дама(dama) sözcüğü etimolojik olarak Без этого уважительного названия женщины в допетровскую эпоху вполне обходились, а вот с осуществлением реформ в нем возникла необходимость.

Заимствовано из французского (*dame*) в начале XVII в., а восходит к латинскому *domina* — "госпожа". (Petrine öncesi dönemde kadınlar bu saygılı isim olmadan da yaşayabilirdi, ancak reformların uygulanmasıyla birlikte bu isim gerekli hale geldi. Bu isim 17. yüzyılın başlarında Fransızca'dan (*dame*) ödünç alınmıştır ve Latince *domina* - "metres" sözcüğüne dayanmaktadır. (Крылов, 2005, s.106).

Канат(kanat)-kanat gaga(gaga)-gaga, дурак(durak)-durak, , паста(pasta)-pasta, хата(hata)-hata, муз(tuz)-tuz, кит(kit)-kit, sözcükleri etimolojik olarak ele alındığında diğerleri olarak adlandırılan grubun içinde yer almaktadır. Bu grupta İtalyancadan (из италь), Lehçeden (из польск), Macarcadan (из венг), Yunancadan (из греч) ve Rusçanın kendi öz varlığında (собств русск) olan sözcükler yer almaktadır. Rusça sözcükler de etimolojik olarak ele alınmıştır. Bu sözcükler anlamsal ve Türkçede etimolojik olarak ele alındığında ise,

- ❖ Канат(kanat) sözcüğü Rusçada etimolojik olarak Yunancadan (из греч) geçmiş olan kelime olarak yer alır ve 'halat' anlamında kullanılırken Türkçede ise kanat sözcüğü 'kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ (TDK)' anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise 'kanat' sözcüğü Eski Türkçe *kanat* "kuş kanadı" sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.436). Rusçada ise канат(kanat) sözcüğü etimolojik olarak Заимствование из греческого, где *kannata* — "канат". (Yunancadan ödünç alınmıştır, Yunanca *kannata* kökeninden gelmektedir (Крылов, 2005, s.172).

Якорь, а вокруг него переплетается толстый канат. [Андрей Геласимов. Чужая бабушка (2001)] (Bir çapa ve etrafında sarılmış kalın bir halat.)

Kuşun kanadı kırıldığı için uçamıyordu.

Örnek cümleler incelendiğinde Rusça örnek cümlede канат(kanat) sözcüğü 'halat' anlamında kullanıldığı görülürken Türkçe örnek cümlede ise 'kanat' sözcüğü uçmayı sağlayan organ anlamında kullanıldığı görülmektedir.

- ❖ Гара(gaga) sözcüğü Rusçada etimolojik olarak Rusçanın kendi öz kelime varlığında (собств русск) yer alır ve 'kuzey ördeği' anlamında kullanılırken Türkçede ise gaga sözcüğü 'genelde kuşlarda ağzın bir uzantısı durumunda olan, biçim ve büyüklüğü değişik, boynuz yapısında, katı ve çıkıntılı organ (TDK)' anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise 'gaga' sözcüğü gaga "kuş sesi" ses yansımali sözcüğünden ancak bu kesin değildir. Türkiye Türkçesi *kak-* fiilinden türediği düşünülebilir (Nişanyan, 2020, s.301-302). Rusçada ise гара(gaga) sözcüğü etimolojik

olarak Собств.-русск. По происхождению звукоподражательное — по крику птицы га-га (Öz Rusça bir sözcüktür. Köken olarak kuş çığlığının ses taklididir ‘ga-ga’ (Шанский, 1971, s.100).

- ❖ Дурак(durak) sözcüğü Rusçada etimolojik olarak Rusçanın kendi öz kelime varlığında (собств русск) yer alır ve ‘aptal, ahmak’ anlamında kullanılırken Türkçede ise durak sözcüğü ‘tren, tramvay, otobüs, minibüs vb. genel taşıtların durmak zorunda olduğu veya durabildiği yer (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘durak’ sözcüğü Eski Türkçe *turgak* “durma yeri, makam, nöbet” sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.226). Rusçada ise дурак(durak) sözcüğü etimolojik olarak Собств.-русск. Образовано с помощью суф. -акъ отдр.-русск. дурый — «глупый», являющегося общеслав. словом индоевр. характера (ср. греч. thouros — «неистовый», лит. padūrmai — «стремительно», др.-прусск. durai — «дико»). (Öz Rusça. Bu sözcük Hint-avrupa dil ailesinden Genel slavcada kullanılan Eski Rusça duryi 'aptal' sözcüğünden -акъ ekiyle türetilmiştir. Yunanca thouros 'öfkeli', Lit. padūrmai 'aceleci', Eski Rusça durai 'çılginca' sözcükleriyle ilişkilidir (Шанский, 1971, s.135).
- ❖ Паста(pasta) sözcüğü Rusçada etimolojik olarak İtalyancadan (из италь) geçmiş olan kelime olarak yer alır ve ‘macun’ anlamında kullanılırken Türkçede ise pasta sözcüğü ‘içine katılmış türlü maddelerle özel bir tat verilmiş, fırında veya başka bir yolla pişirilerek hazırlanmış bir tür hamur tatlısı (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘pasta’ sözcüğü İtalyanca *pasta* “bulamaç, hamur, her çeşit hamur işi” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.688). Rusçada ise паста(pasta) sözcüğü etimolojik olarak Заимствовано в XIX в. из итальянского, где pasta восходит к греческому существительному paste, называющему разновидность мучной подливки. (19. yüzyılda İtalyanca'dan alınmıştır, İtalyancada "pasta" terimi, unlu bir sos türünü ifade eden Yunan kökenli "paste" isim kökünden türetilmiştir (Крылов, 2005, s.277).
- ❖ Хата(hata) sözcüğü Rusçada etimolojik olarak Macarcadan (из венг) geçmiş olan kelime olarak yer alır ve ‘kulübe’ anlamında kullanılırken Türkçede ise hata sözcüğü ‘yanlış (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘hata’ sözcüğü Arapça *ḫtā* kökünden gelen *ḫatāʾ* خطاء “yanlış, günah” sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, 2020, s.349). Rusçada ise хата(hata) sözcüğü etimolojik olarak Вероятно,

заимств. в XIX в. из венг. яз. Первоисточник — перс, kata, авест. kata — «дом». (Muhtemelen 19. yüzyılda Macar dilinden alınmıştır. Kaynak olarak ise Farsça "kata", Avesta dili "kata" olup, "ev" anlamına gelir. (Шанский, 1971, s.476).

- ❖ Туз(tuz) sözcüğü Rusçada etimolojik olarak Lehçeden (из польск) geçmiş olan kelime olarak yer alır ve ‘as’ anlamında kullanılırken Türkçede ise tuz sözcüğü ‘kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘tuz’ sözcüğü Eski Türkçe *tūz* “tuz” sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan, 2020, s.910). Rusçada ise туз(tuz) sözcüğü etimolojik olarak Заимств. в XVIII в. из польск. яз. Польск. tuz — «туз» восходит к ср.-в.-нем. tu s — тж., заимствованному из южнофранц. диалектов. (18. yüzyılda Lehçe'den alınmıştır. Lehçe'deki "tuz(as)" sözcüğü, Orta Almanca tu s kelimesine dayanır, bu da Güney Fransız lehçelerinden alınmış sözcüktür. (Шанский, 1971, s.454).
- ❖ Кит(kit) sözcüğü Rusçada etimolojik olarak Yunancadan (из греч) geçmiş olan kelime olarak yer alır ve ‘balina’ anlamında kullanılırken Türkçede ise kit sözcüğü ‘herhangi bir hastalıkla ilgili tanı konulabilmesi için hastadan alınan örneklerin incelenmesini sağlayan çeşitli test sistemleri (TDK)’ anlamında kullanılmaktadır. Türkçede etimolojik olarak ise ‘kit’ sözcüğü İngilizce *kit* “1. bir tür sepet veya küfe, 2. alet takımı, edevat” sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcüğün kökeni belirsizdir (Nişanyan, 2020, s.480). Rusçada ise кит(kit) sözcüğü etimolojik olarak Название этого морского млекопитающего заимствовано из греческого, где ketos — "морское чудовище". (Bu deniz memelisinin adı Yunanca'dan ödünç alınmıştır ve Yunanca ketos sözcüğü "deniz canavarı" anlamına gelmektedir (Крылов, 2005, s.181).

Tartışma ve Öneri

Gerek Rusça gerek Türkçe’de kullanılan diller arası sesteş sözcükler mevcuttur. Bu sözcükler iki dilde incelendiğinde farklı anlamlarda kullanıldıkları görülmektedir. Hem Rusça hem Türkçede farklı anlamlarda kullanılan bu sözcükler kafa karışıklığına sebep olmaktadır. Rusça ve Türkçede diller arası sesteş sözcüklere hâkim olmak çevirinin yanı sıra dil öğrenimi esnasında da bilinmesi anlamsal açıdan farkındalık yaratılmasını ve zaman kazanılmasını sağlar. Çeviride karşılaşılan bu sözcükler bir anlık dikkatsizlikle erek dildeki sesteş sözcüğüyle karıştırılıp olduğu gibi çevrildiği takdirde çevirinin hatalı olmasına sebebiyet verebilir.

Çeviriden önce bu sözcüklere ön hazırlık yapmak ise bu sözcüklerle karşılaşıldığı zaman hataya düşülmemesini ve çevirinin daha verimli olmasını sağlayabilir. Bunun yanı sıra çevirmen adaylarının ve çeviri ile uğraşan öğrencilerin de bu konuya ön hazırlıklı olmaları çeviri sürecini daha verimli hale getirebilir.

Çeviri esnasında yapılan hatalar geri dönülmesi zor durumlara sebebiyet verebilir. Bu durumlara örnek olarak bir gazete haberinde çeviri esnasında yapılacak bir hata ülkeler arasında krize yol açabilir. Ticari anlaşmalarda veya sözleşmelerde yapılacak bir hata ise büyük maddi kayıplara, çevirmenin ise büyük bir sorumluluk altına girmesine sebep olabilir. Yazılı çeviride olduğu gibi sesli çeviride de hatalara yol açabilen bu sözcükler iletişim esnasında da kopukluklara, yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilir. Çeviri ile uğraşan kişilerin çeviri esnasında hatalara ve kafa karışıklığına düşmemesi için her zaman kendi hazırladığı bir kelime defteri veya sözlük çeviride hataları azaltabilir. Bir metin çevirisinde ilk cümlelerde karşılaşılan bir sözcük çok anlamlı olabilir. Bundan dolayı o kelimeyle tekrar karşılaşıldığında cümlenin anlamına göre kullanmak ve anlamı daha iyi vermek kullanılan materyaller (sözlük, kelime defteri) sayesinde daha iyi olabilir. Bu çalışmayla çevirinin yanı sıra dil öğreniminde de bu sözcüklerin bilinmesi kolaylık sağlayacağı ve çevirilerde bu sözcüklerin daha etkili, doğru kullanılması, çeviride ortaya çıkabilecek hataların önüne geçilmesi düşünülmüştür.

Kısaltmalar ve açıklamalar

от француз.- Fransızcadan

из тюркск.- Türki dillerden

др. Русск.- Eski Rusçadan

из немец.- Almandan

собств. Русск.- Rusçanın kendi öz kelime varlığı

из греч.- Yunancadan

из итадь.- İtalyancadan

из польск.- Lehçeden

из венг.- Macarcadan

Kaynakça

Akbaba, T. (2023). Yevgeni Onegin adlı eserinde kelimelerin Rusça-Türkçe sesteş kelimelerin çeviri sorunları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Dergisi*, (33), 1310-1328.

Aygün, M. (2007). Almanca ve Türkçe'deki Sesteş Kelimeler ve Bu Kelimelerin Her İki Dildeki Karşılıkları ve Fonksiyonlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 53-71.

Gültek, V. (2012). Rusça-Türkçe Sözlük. Multilingual

Kalyuta, A. (2011). Rus Kelime Bilgisi. Multilingual

Nişanyan, S. (2020). Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi. Liberus.

Tekeli, S. (2023). Diller arası sesteşlik: Rusça-Türkçe dil çifti örneğinde yalancı eş değerler, *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, 6, 99-133.

Türk Dil Kurumu (TDK). Güncel Türkçe Sözlük. E.A: <https://sozluk.gov.tr> E.T 27.01.2024

Крылов, Г.А (2005). Этимологический словарь русского языка. Издательство «Полиграфуслуги».

Национальный Корпус Русского Языка. Национальный Корпус Русского Языка. E.A. <https://ruscorpora.ru> E.T. 20.02.2024

Шанский, Н. М. и др (1971). Этимологический словарь русского языка. Пособие для учителя. Издательство «Просвещение».

Extended Abstract

In this study, homophones in Russian-Turkish languages are analyzed and the identified words are highlighted semantically and etymologically. Thus, the differences between homophones in Russian and Turkish have been emphasized and the need for attention to these words in translation has been focused on.

In the introduction of the study, it is emphasized that there are homophones between languages belonging to the same language families as well as between languages in different language families. It is emphasized that these homophones between languages arise by chance and that in addition to homophones, loanwords and polysemous words are also mentioned. It is stated that homophones are semantically independent of each other and therefore translators should pay special attention to cross-linguistic homophones. It is pointed out that although cross-linguistic homophones are the same in sound and spelling, they are different in meaning. Since homophones can lead to errors and misinterpretations in translation, it was emphasized that preliminary preparation should be made before translation, and it was mentioned that having cultural knowledge about languages can facilitate translation. Since Russian-Turkish homophones are words that may cause problems in translation, they have attracted the attention of researchers and it has been stated that they have been analyzed by researchers. By comparing written and verbal translation, it was concluded that written translation has a flexible time frame, whereas verbal translation is done instantaneously. In this context, the importance of interlingual homophones in both written and verbal translation was stressed. It was focused on that not paying attention to interlingual homophones during translation and interpreting can lead to significant errors in translation. It was stated that these mistakes would cause confusion of meaning and disrupt the integrity of the text. It was emphasized that semantic attention should be paid when transferring the meanings of homophones from Russian to Turkish or from Turkish to Russian. In the study, 36 noun-rooted Russian-Turkish homophones were analyzed semantically and etymologically. As a result of semantic and etymological comparison, similarities and differences are revealed. The classification of the identified words was made according to their Russian etymology. In each classification, example sentences in both Russian and Turkish are given for a word in order to make the errors that may be encountered understandable by the reader.

Under the title "Russian Turkish homophones and their etymological determination", the identified words are categorized. It is emphasized that when these homophones between languages are encountered during translation, it may be difficult to remove them from the

context when there is a lack of semantic information. Among the classifications based on Russian etymology, General Slavic Words (Общеславянские слова), words borrowed from Turkish (из тюркск.), words borrowed from German (из немец.), Old Russian words (др. Русск.), words borrowed from French (от францз.) and others under the heading of "Russian lexicon (собств. Русск.), from Greek (из греч.), from Italian (из италь.), from Polish (из польск.), from Hungarian (из венг.)" are analyzed semantically and etymologically in 6 groups. Considering the ease of reading and the length of the study, one word from each class was analyzed and compared with sample sentences. Words such as Бой (size), кум (sand) are included in the General Slavic Words classification. Words such as Кабак (pumpkin), карга (crow) are among the words borrowed from Turkic languages. Words like Бант (tape), табак (plate) are among the words borrowed from German. Words like Сарай (palace), Барыш (peace) are among the Old Russian words. Words like Бал (honey), бутон (button) are among the words borrowed from French. Words such as Канат (wing), гара (beak) are included in the classification of words under the heading Others, which are borrowed from other languages.

In the "Discussion and Recommendations" section of the study, it is argued that the smallest mistakes in translation can lead to serious consequences and cause crises. It is recommended to make preliminary preparations before translation. The importance of using a dictionary and a vocabulary notebook to avoid mistakes in translation is emphasized.